

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 369

Przemiany strukturalne i koniunkturalne na światowych rynkach

Tom 2

Redaktorzy naukowci

Jan Rymarczyk

Małgorzata Domiter

Wawrzyniec Michalczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kozuchowska, Barbara Majewska
Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-478-3 (całość)
ISBN 978-83-7695-455-4 (tom 2)

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Michał Nowicki: Global governance w obszarze handlu międzynarodowego – rola WTO	9
Marcin Nowik: Strukturalne przemiany w obszarze indyjskiej pomocy gospodarczej na rzecz Nepalu	21
Witold Nowiński: Analiza przejęć ponadgranicznych realizowanych przez polskie przedsiębiorstwa.....	33
Alina Nychyk: The necessity of global governance in the contemporary rapidly changing world	43
Anna Odrobina: Strukturalne problemy działalności badawczo-rozwojowej w Polsce	52
Sławomir Pastuszka: Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce Wschodniej w latach 2005–2012	63
Bożena Pera: Międzynarodowy handel towarami zaawansowanymi technologicznie krajów „wschodniego rozszerzenia” Unii Europejskiej w latach 2007–2012	73
Agnieszka Piasecka-Głuszak: Lean management w polskich przedsiębiorstwach przy wykorzystaniu wybranych narzędzi rozwiązywania problemów – wyniki badań.....	88
Tadeusz Pindór: Przekształcenia międzynarodowych rynków miedzi w latach 1980–2012.....	104
Eugeniusz M. Pluciński: Integracyjny megaprojekt UE – USA (...NAFTA?) z perspektywy polskiego eksportu i importu oraz modelu międzynarodowego podziału pracy	114
Łukasz Puślecki, Michał Staszaków: Alianse otwartych innowacji jako nowa forma współpracy firm biofarmaceutycznych	130
Zdzisław W. Puślecki: Innowacje produktowe i procesowe we wzroście konkurencyjności globalnej Unii Europejskiej.....	140
Jan Rymarczyk: Globalizacja KGHM Polska Miedź SA.....	150
Jerzy Rymarczyk: Antykryzysowe działania w strefie euro – kierunki reform systemu instytucjonalnego.....	165
Anna Skoczyła: Polskie i brytyjskie innowacyjne klastry na drodze kreowania konkurencyjności regionu.....	176
Joanna Skrzydłowska: Wkład przemysłu kreatywnego i kultury w przemiany strukturalne w gospodarce Unii Europejskiej.....	184
Joanna Skrzypczyńska: „Pakiet z Bali” a perspektywa zakończenia Rundy z Doha WTO	195

Justyna Szymańska: Regulacje prawne w Europie i w Stanach Zjednoczonych po globalnym kryzysie finansowym 2007–2009	203
Barbara Szymoniuk: Polityka klastrowa – dobrodziejstwo czy przekleństwo dla polskich klastrów?	212
Jowita Świerczyńska: Bezpieczeństwo i ochrona rynku jako priorytetowy obszar działania europejskiej służby celnej	222
Maciej Walkowski: Czy optymalizacja podatkowa może być szkodliwa? Rozważania na temat skutków funkcjonowania centrów usług finansowych typu offshore (OFC), czyli tzw. rajów podatkowych	233
Marta Wincewicz-Bosy: Międzynarodowy obrót kołmi w latach 1961–2011	249
Katarzyna Witczyńska: Znaczenie centrów logistycznych w rozwoju regionalnym	262
Marek Wróblewski: Regionalne centra obsługi eksporterów – nowy wymiar wsparcia polskiego eksportu?	276
Waldemar Zadworny: Ocena efektywności technicznej przedsiębiorstw województwa podkarpackiego metodą granicznej analizy danych	287
Wojciech Zysk: Działalność eksportowa spółek z udziałem zagranicznym w Polsce w latach 2004–2012	295
Katarzyna Żukrowska: Zmiany we współczesnej gospodarce: przejawy, kierunek i przyczyny	305
Anna Żyła: Współpraca regionalna w ramach ASEAN przed i po 2015 r. – cele, strategie i wyzwania	321

Summaries

Michał Nowicki: Global governance in the area of international trade – role of the WTO	20
Marcin Nowik: Structural changes in the field of India's economic aid for Nepal	32
Witold Nowiński: Cross-border acquisitions carried out by Polish companies	42
Alina Nychyk: Konieczność globalnego zarządzania we współczesnym szybko zmieniającym się świecie	51
Anna Odrobina: The structural problems of the research and development activity in Poland	62
Sławomir Pastuszka: Foreign direct investment in Eastern Poland in the period of 2005–2012	72
Bożena Pera: International trade of high-tech products of European Union Eastern Enlargement countries in 2007–2012	87
Agnieszka Piasecka-Głuszak: Lean management in Polish companies using selected tools of problem solving – research results	103

Tadeusz Pindór: Changes of international copper markets over the period 1980–2012	113
Eugeniusz M. Pluciński: Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) between EU and US from a view of Polish exports and imports as well as pattern of international division of labour	129
Łukasz Puślecki, Michał Staszków: Open innovation alliances as a new form of cooperation of biopharmaceutical companies	139
Zdzisław W. Puślecki: Product and process innovation in the global competitiveness increase of the European Union	149
Jan Rymarczyk: Globalization of KGHM Polska Miedź S.A.	164
Jerzy Rymarczyk: Anti-crisis actions in the euro zone – directions of institutional system reforms	175
Anna Skoczyła: The role of Polish and British innovation clusters in creating competitiveness of the region	183
Joanna Skrzydłowska: The contribution of the cultural and creative industries in structural changes in the economy of the European Union	194
Joanna Skrzypczyńska: The WTO “Bali Package” vs. a perspective of the conclusion of the Doha Round	202
Justyna Szymańska: Legal regulations in Europe and in the United States after the global financial crisis of 2007–2009	211
Barbara Szymoniuk: Cluster policy – benefit or a curse for Polish clusters?	221
Jowita Świerczyńska: The security and protection of the market as a priority action area of the European customs service	231
Maciej Walkowski: Can tax optimization be harmful? Deliberations on the effects of Offshore Financial Centers (OFC), or so-called tax heavens	248
Marta Wincewicz-Bosy: International trade in horses in the years 1961–2011	260
Katarzyna Witczyńska: Importance of logistics centers in regional development	275
Marek Wróblewski: Regional Export Promotion Agencies – a new dimension of Polish export support?	286
Waldemar Zadworny: Assessment of technical effectiveness of companies in Podkarpackie Voivodeship with borderline data analysis method	294
Wojciech Zysk: The export activity of entities with foreign capital in Poland in the years 2004–2012	304
Katarzyna Żukrowska: Changes in contemporary world economy: occurrences, directions and causes	319
Anna Żyła: Regional cooperation in the ASEAN before and after 2015 – goals, strategies and challenges	332

Marcin Nowik

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

e-mail: marcin.nowik@ue.wroc.pl

STRUKTURALNE PRZEMIANY W OBSZARZE INDYJSKIEJ POMOCY GOSPODARCZEJ NA RZECZ NEPALU

Streszczenie: Indyjska współpraca gospodarcza z Nepalem, której istotnym komponentem jest pomoc rozwojowa, realizowana jest od wczesnych lat 50. XX w. Nepal przez cały okres zimnej wojny był kluczowym adresatem indyjskich działań o charakterze pomocowym. Indie wspierały rozwój infrastruktury kraju oraz tworzenie instytucji nowoczesnego państwa. Po trwającym dekadę kryzysie indyjskich programów pomocowych, na początku XXI wieku nastąpiła bezprecedensowa ich intensyfikacja, która bezpośrednio dotyka wszystkie kraje sąsiednie Indii, w tym Nepal. Niniejsza praca jest próbą odpowiedzi na pytanie badawcze o dotychczasowy rozwój i współczesny kształt – na przykładzie Nepalu – indyjskich programów pomocy gospodarczej w regionie Himalajów. Indyjska pomoc rozwojowa kierowana do tego regionu została poddana analizie pod kątem wielkości wolumenu środków oraz w ujęciu sektorowym. Nacisk położony został na wskazanie zmian w podejściu Indii do współpracy gospodarczej z Nepalem, do jakich doszło wraz ze wznowieniem programów pomocowych po roku 2003. Wyodrębnione zostały obszary poddawane krytyce oraz wskazano rysujące się długofalowe trendy.

Słowa kluczowe: Indie, Nepal, pomoc rozwojowa, współpraca gospodarcza.

DOI: 10.15611/pn.2014.369.2.02

1. Wstęp¹

Badania nad zjawiskiem pomocy gospodarczej oferowanej przez wschodzące gospodarki, przede wszystkim Indie, Chiny oraz Brazylię, stanowią relatywnie nowy obszar naukowych dociekań dla politologów oraz ekonomistów badających międzynarodowe stosunki gospodarcze. O ile kraje te uruchomiły własne programy pomocy zagranicznej już w latach 50. XX w., to jednak z uwagi na ich niewielką skalę

¹ Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2012/05/N/HS4/00191.

w okresie zimnowojennym, a następnie kryzys w latach 90., zjawisko to cieszyło się nieznacznym zainteresowaniem badaczy. Dopiero wznowienie i zwielokrotnienie na początku XXI w. działań o charakterze pomocy gospodarczej, oferowanej przez te kraje, przelożyło się na wzrost zainteresowania środowiska naukowego. Współcześnie pomoc gospodarcza wschodzących donatorów zaczyna stanowić alternatywne źródło pozyskania zewnętrznego finansowania dla krajowych strategii rozwoju gospodarczego w krajach znajdujących się na niskim poziomie uprzemysłowienia.

Zainteresowanie badaczy pomocą rozwojową oferowaną przez wschodzących donatorów skoncentrowane jest przede wszystkim na Chinach [Woods 2008; Brautigam 2009; Haifang 2010; Wenping 2010], będących głównym donatorem środków pomocowych. W mniejszym stopniu badaniami objęto Indie [Price 2004; Agrawal 2007; Jobelius 2007; Chanana 2009; Kragelund 2010] oraz Brazylię. Dostępne publikacje dotyczące indyjskiej pomocy rozwojowej mają ogólny charakter oraz przyjmują krótką perspektywę czasową, najczęściej począwszy od 2003 roku – będącego momentem przełomowym, ze względu na przyjęcie przez Indie nowej strategii zagranicznej pomocy gospodarczej oraz zwielokrotnienie środków przeznaczanych na ten cel. Brakuje analiz regionalnych oraz przyjmujących dłuższą perspektywę czasową, konieczną do wyszczególnienia długookresowych trendów i wskazania kierunku przemian.

Niniejsza publikacja ma na celu częściowe uzupełnienie wskazanej luki w piśmiennictwie oraz zapoznanie polskiego czytelnika ze zbadanym w niewielkim stopniu zjawiskiem, stanowiącym istotny obszar międzynarodowych stosunków gospodarczych w Południowej Azji. Niniejsza praca jest próbą odpowiedzi na pytanie badawcze o dotychczasowy rozwój i współczesny kształt indyjskich programów pomocy gospodarczej w regionie Himalajów, na przykładzie Nepalu oraz z odniesieniem do Bhutanu. Indyjska pomoc rozwojowa kierowana do tego regionu została poddana analizie pod kątem wielkości wolumenu środków oraz w ujęciu sektorowym. Nacisk położony został na wskazanie zmian w podejściu Indii do współpracy gospodarczej z Nepalem. Wyodrębnione zostały obszary poddawane krytyce oraz wskazano prawdopodobne długofalowe trendy widoczne w historycznym spojrzeniu na omawiane zjawisko.

2. Miejsce Nepalu na tle biorców indyjskiej pomocy gospodarczej

Pomoc rozwojowa oferowana przez Indie niemal od samego początku skierowana była przede wszystkim do krajów sąsiednich. Jednakże wielkość kierowanych środków zmieniała się, odzwierciedlając aktualne cele polityki zagranicznej oraz geopolityczną pozycję Indii w regionie. Afganistan otrzymywał środki pomocowe w latach 60. i 70. XX w., które następnie w obliczu działań wojennych zostały całkowicie wstrzymane. Współcześnie, począwszy od zakończenia rządów Talibów, indyjska pomoc dla Afganistanu została przywrócona i zwielokrotniona. Podobnie Birma, będąc w latach 50. biorcą indyjskich preferencyjnych kredytów i pomocy

technicznej, po ponad pięciu dekadach zawieszenia współpracy stanowi dziś istotny kierunek lokowania środków pomocowych przez Indie. Sri Lanka oraz Malediwy w sposób ciągły otrzymują indyjskie wsparcie w postaci projektów i programów pomocowych, preferencyjnych kredytów, pomocy technicznej i rzeczowej, jednakże na relatywnie niskim poziomie. Bangladesz największe wsparcie uzyskał w okresie wojny o niepodległość i wkrótce po jej zakończeniu; pomoc była następnie wygaszana i dopiero na początku XXI w. została reaktywowana.

Tradycyjnie jednak największa część środków pomocowych kierowana jest przez Indie za północną granicę – do Nepalu i Bhutanu. Również Sikkim, będący niepodległym królestwem w Himalajach, otrzymywał znaczne wsparcie, do roku 1975, kiedy to został włączony do Indii. W okresie zimnowojennym (1947–1991) oraz w okresie przejściowym (1992–2002) niemal 90% indyjskich środków pomocowych trafiało do Nepalu oraz Bhutanu. Po zakończeniu zimnej wojny znaczenie północnych sąsiadów Indii jako bufora pomiędzy Indiami a Chinami spadło. Wzrosło natomiast zainteresowanie Indii współpracą z państwami w ramach tzw. rozszerzonego sąsiedztwa, obejmującego republiki środkowoazjatyckie, kraje Zatoki Perskiej i Afganistan. Na skutek dywersyfikacji udział Nepalu i Bhutanu w ogólnej puli środków pomocowych spadł do ok. 60%. Dodatkowo przemiany polityczne w samym Nepalu, negatywne postrzeganie indyjskiej pomocy oraz próba uniezależnienia się od Indii poprzez współpracę z Chinami i Pakistanem przełożyły się na znaczne zmniejszenie udziału Nepalu, w porównaniu z innymi partnerami, w tym z trzykrotnie mniejszym i posiadającym czterydzieści razy mniejszą populację Bhutanem. O malejącym w długim okresie znaczeniu Nepalu dla Indii świadczą zagregowane dane dla obu himalajskich krajów. W początkowym okresie zimnej wojny (1950–1975) Nepal otrzymywał 42% środków, Bhutan 38%, a pozostałe 20% przypadało na Sikkim. W latach 1976–1991 udział Nepalu

Tabela 1. Nakłady na pomoc w postaci grantów, wsparcia budżetowego oraz kredytów dla krajów sąsiedzkich w budżecie Indii na rok 2013–2014

Kraj	Alokacja 2013–2014	
	mln INR	mln USD
Bhutan	36 140,00	599,24
Bangladesz	5 800,00	96,17
Sri Lanka	5 000,00	82,91
Myanmar	4 500,00	74,61
Nepal	3 800,00	63,01
Afganistan	648,24	10,75
Malediwy	300,00	4,97

* Nie ujęto linii kredytowych oferowanych przez EXIM Bank.

Źródło: opracowanie własne na podstawie budżetu Indii na rok 2013–2014.

spadł do 25%, w latach 1992–2002 do 12%, a w okresie 2003–2013 wyniósł niecałe 9% środków przeznaczanych przez Indie dla Nepalu i Bhutanu [Vohra 1980; MEA reports 1976/77–1996/97; GOI 1997/08–2013/14].

Również w porównaniu z innymi biorcami indyjskiej pomocy gospodarczej środki przekazywane na rzecz Nepalu są obecnie relatywnie niskie. Tabela 1 przedstawia pomoc indyjską dla Nepalu i Bhutanu w zestawieniu z pozostałymi krajami sąsiadującymi z Indiami.

3. Indyjska pomoc rozwojowa na rzecz Nepalu

Relacje pomiędzy Indiami a Nepalem są zakorzenione głęboko w historii oraz wzmocnione więzami kultury, tradycji i religii. W roku 1950 Indie oraz Nepal podpisały *Traktat o Pokoju i Przyjaźni*, który ustanowił trwałą ramę dla bliskich relacji politycznych i ekonomicznych pomiędzy krajami, obejmujących m.in. swobodny przepływ ludzi i towarów. Pierwsze działania o charakterze pomocowym zostały rozpoczęte przez Indie już w 1951 roku i miały na celu zapewnienie podstawowej infrastruktury komunikacyjnej umożliwiającej dostęp do Nepalu. Indie podjęły się konstrukcji pasa startowego dla lotniska przy stolicy kraju Katmandu, a następnie budowy sześciu lotnisk regionalnych (Simra, Janakpur, Bhairahawa, Pokhara i Biratnagar). Co ciekawe, do roku 1972 obsługę lotów prowadził personel indyjski [TIA 2011]. Również w 1951 roku Indie wybudowały drogę ‘Tribhuvan Rajpath’ łączącą stolicę Nepalu z granicą indyjską. Konieczność administrowania coraz liczniejszymi projektami sponsorowanymi przez Indie w Nepalu wiązała się z ustanowieniem w 1954 stałej indyjskiej misji pomocowej (India Aid Mission). W 1966, podczas wizyty w Nepalu premier Indiry Gandhi, nazwę misji zmieniono na Indian Cooperation Mission i w tym kształcie funkcjonowała do lat 80. [Chaturvedi 2013]. W żadnym innym kraju partnerskim Indie nie ustanowiły podobnej instytucji.

Indie poza projektami o charakterze infrastrukturalnym przekazywały także bezpośrednie wsparcie dla budżetu Nepalu. Pierwsze dwa pięcioletnie plany rozwoju gospodarczego, wzorowane na rozwiązaniach indyjskich, były w całości finansowane z budżetu Indii [Trivedi 2008].

W latach 60. XX w. do projektów z zakresu budowy infrastruktury komunikacyjnej dołączono inne, obejmujące kolejne sektory gospodarki: sektor energetyczny, koleje, służbę zdrowia oraz edukację. Znaczące inwestycje sponsorowane przez Indie w tych latach obejmują budynki pierwszego uniwersytetu w Nepalu: Tribhuvan University (1960), wodociągi w Katmandu (1962) oraz służę i most Koshi Barrage (1963). Szczególnym osiągnięciem było wybudowanie 80% magistrali łączącej wschód z zachodem kraju, której całkowita długość wyniosła 1024 km. W latach 1970 i 1980, poza kontynuowanymi inwestycjami infrastrukturalnymi, Indie wpierały lub tworzyły instytucje nowoczesnego państwa. Indyjskie projekty obejmowały: utworzenie Centralnego Laboratorium Szczepień, postawienie budynku poczty głównej, Instytut Leśnictwa, Archiwa Narodowe, szpitale (Paropkar Maternity Ho-

spital, Bir Hospital), oraz obejmowały sektor energetyczny i projekty irygacyjne [Embassy of India, Kathmandu n.d.; Dharamdasani 1982].

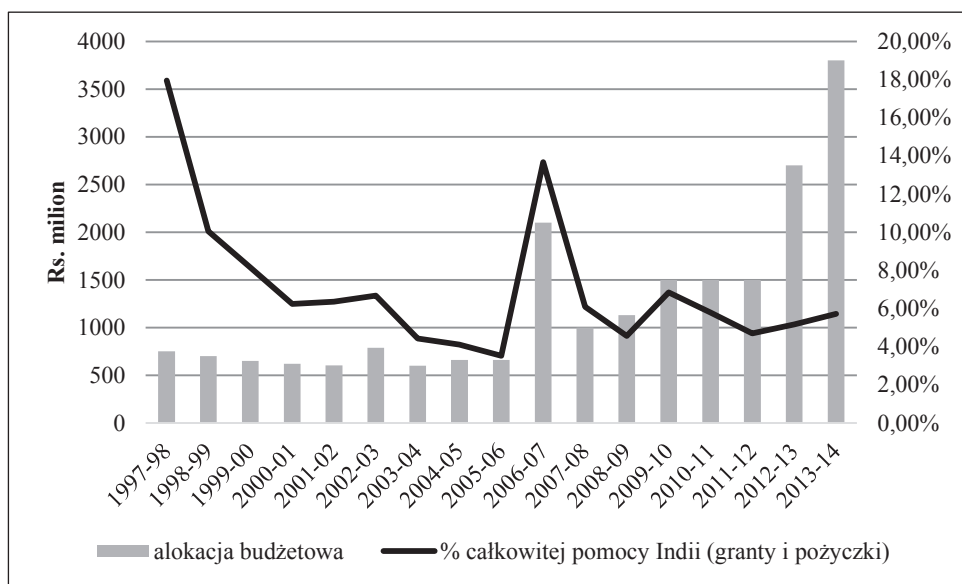
W ujęciu sektorowym indyjskie projekty pomocowe w Nepalu, do roku 1971, objęły: (1) drogi i lotniska, 53% całkowitych wydatków; (2) irygacja i dostęp do wody pitnej, 33%; (3) rozwój wspólnot lokalnych, 4%; (4) sadownictwo, rolnictwo i leśnictwo, 1%; (5) poczta i telegraf, 1%; (6) edukacja i zdrowie (0,05%); (7) przemysł (0,05%) oraz inne 7% [Dharamdasani 1982].

W okresie transformacji (1992–2002) Indie kontynuowały realizację projektów pomocowych w Nepalu, zgodnie z wypracowanym wcześniej modelem wsparcia. Projekty z tego czasu obejmują m.in. kolej w Janakpur oraz porozumienie o budowie 22 mostów, oba z 1996 roku.

Nowa era w historii indyjskiej pomocy rozwojowej, zapoczątkowana w 2003 roku, w istotnym stopniu wpłynęła na indyjsko-nepalską współpracę gospodarczą. Działania pomocowe skierowane początkowo na rozwój infrastruktury zaczęły być zastępowane działaniami w obszarze rozwoju społecznego oraz pomocą techniczną. W roku 2003 na podstawie wspólnego memorandum pomiędzy rządami Nepalu i Indii uruchomiono nowy instrument pomocowy, tj. małe projekty rozwojowe (*Small Development Projects*). Projekty te, z budżetem nieprzekraczającym 0,7 mln USD, zaczęto wdrażać na poziomie lokalnych wspólnot, przy wsparciu lokalnych organów administracji publicznej. Liczba takich projektów wzrosła z 16 w 2004 roku do 425 w 2013. Ponad połowa środków trafia na wspieranie edukacji, pozostałe obejmują m.in. ochronę zdrowia, wspieranie rolnictwa oraz ochronę dziedzictwa narodowego. Zaletami tej formy pomocy są: (1) dopasowanie do lokalnych potrzeb, (2) zaangażowanie administracji i wspólnot lokalnych, (3) korzyści dystrybuowane są na poziomie końcowych biorców, (4) niskie wymagane nakłady inwestycyjne, oraz (5) są one proste w zarządzaniu i wdrażaniu, elastyczne i transparentne.

Ogólną wielkość funduszy przeznaczanych przez Indie jako granty i preferencyjne pożyczki dla Nepalu (alokacja budżetowa) w latach 1997–2013 przedstawiono na rys. 1. W okresie transformacji indyjskiego systemu pomocowego, tj. w latach 1992–2002, wsparcie dla Nepalu ulegało powolnemu, ale systematycznemu zmniejszaniu. Niewielkie ożywienie nastąpiło w roku 2003 i w kolejnych latach powstrzymane zostały spadki. Dopiero w roku budżetowym 2006–2007 miało miejsce znaczące zwiększenie alokacji w budżecie Indii przeznaczonej na pomoc gospodarczą dla Nepalu. Fakt ten stanowił odzwierciedlenie wewnętrznych przemian, które zaszły w tym kraju. W roku 2006 król Gyanendra przywrócił parlament, po przejściu w styczniu 2005 roku bezpośredniej kontroli nad krajem. Posunięcie to, będące krokiem ku demokratyzacji, zostało „nagrodzone” przez rząd Indii wypłaconym natychmiastowo grantem w wysokości 1 mld rupii [BBC News 2006]. Od tego momentu indyjska pomoc dla Nepalu systematycznie rosła, w wartościach bezwzględnych odzwierciedlając jednak wyłącznie ogólny wzrost środków przekazywanych przez Indie na zagraniczną pomoc gospodarczą. W roku 2013–2014 3,8 mld rupii przeznaczono jako granty, preferencyjne kredyty oraz bezpośrednie wsparcie

budżetowe. Należy zaznaczyć, że w ujęciu procentowym środki kierowane do Nepalu utrzymują się od 2008 roku na poziomie 5–6% ogólnej puli indyjskiej pomocy, podczas gdy na początku badanego okresu, w roku budżetowym 1997–1998, stanowiły one niemal 18%. Relatywnie niski poziom wsparcia dla bliskiego partnera Indii związany jest z sytuacją polityczną w Nepalu. W maju 2008 roku parlamentarna większość obaliła monarchię i proklamowała republikę. Rosnący udział maoistów w polityce nepalskiej oraz poprawiające się relacje Nepalu z Chinami i Pakistanem osłabiły więzi Nepalu z Indiami. Niemniej jednak Indie w swojej filozofii pomocy podkreślają ponadczasowość indyjsko-nepalskiej przyjaźni i pomimo negatywnych sygnałów dochodzących ze strony sąsiada program pomocy gospodarczej jest kontynuowany, nieprzerwanie od lat 50. W ujęciu nominalnym środki pomocowe dla Nepalu rosną w takim samym tempie jak dla innych krajów partnerskich.

Rys. 1. Indyjska pomoc gospodarcza dla Nepalu w formie grantów i preferencyjnych pożyczek w latach 1997–2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie budżetów Indii w latach 1997–1998 – 2013–2014.

Analiza współcześnie świadczonej pomocy w ujęciu sektorowym pokazuje, że od czasu cytowanego wcześniej opracowania Dharamdasani z 1982 roku nastąpiły istotne zmiany. Działania o charakterze pomocy rozwojowej świadczonej przez Indie w Nepalu obejmują następujące sektory:

1. Edukacja:

- Konstrukcja i wyposażenie szkół i bibliotek, w łącznej liczbie 220;
- Kadrowe wsparcie Politechniki Nepalskiej poprzez oddelegowanie 6 pracowników naukowych na okres 5 lat;

- Konstrukcja politechniki w Hetauda;
- Założenie centrum nauki (Science Learning Centre) w Katmandu.
- 2. Zdrowie:
 - Założenie i wyposażenie nowoczesnego centrum medycyny nuklearnej przy szpitalu w Bir, delegacja personelu;
 - Wybudowanie centrum medycyny ratunkowej – Bharat-Nepal Maitri Emergency i Trauma Centre w Katmandu;
 - Rozbudowa instytutu usług zdrowotnych w Dharan;
 - Przekazanie ambulansów;
 - Realizacja 23 projektów modernizacyjnych w szpitalach w kraju;
 - Wsparcie dla nepalskich programów zdrowia publicznego: *School Eye Health Care Programme*, *Cataract and Trachoma Surgeries Programme* oraz *Goitre Control Programme*.
- 3. Telekomunikacja:
 - Wsparcie przy położeniu 904 km światłowodu wzdłuż magistrali wschód – zachód.
- 4. Drogi i mosty:
 - Obecnie prowadzone są prace przy konstrukcji 9 dróg oraz 3 mostów w ramach małych projektów rozwojowych;
 - Indie wspierają również przebudowę drogi z Dakshankali do Kulekhani oraz z Gaur Municipality do Sukhdeo Chowk w prowincji Rautahat;
 - Większe projekty drogowe realizowane są w obszarze Terai. Pierwsza część przedsięwzięcia obejmuje 19 dróg dojazdowych o łącznej długości 605 km. Po jej realizacji planowany jest drugi etap prac, obejmujący wybudowanie 845 kilometrów dróg.
- 5. Elektryfikacja:
 - Wsparcie projektu elektryfikacji 25 wiosek poprzez podłączenie ich do krajowej sieci oraz elektryfikacja dodatkowych 15 przy wykorzystaniu energii solarnej;
 - Modernizacja hydroelektrowni ThameKhola w prowincji Solukhumbu.
- 6. Infrastruktura wodno-sanitarna:
 - Zapewnienie dostępu do wody pitnej dla ponad 200 wiosek;
 - Budowa urządzeń dostarczających wodę pitną do bazy pod Mount Everest.
- 7. Poprawa infrastruktury transgranicznej:
 - Budowa czterech zintegrowanych punktów odpraw wzdłuż granicy indyjsko-nepalskiej;
 - Konstrukcja linii kolejowych obejmujących pięć przejść granicznych oraz połączenie nowych odcinków z istniejącą siecią.
- 8. Poprawa bezpieczeństwa przeciwpowodziowego:
 - Pomoc przy wzmocnieniu i rozbudowie wałów przeciwpowodziowych wzdłuż rzek Lalbakeya, Bagmati i Kamla;
 - Grant na udrożnienie rzek: Gagan, Trijuga, Lakhandei, Sunsari, Kaligandaki i Kankai.

9. Konserwacja zabytków:

- Renowacja Nepal Bhasha Parishad House w Katmandu;
- Renowacja dziewięciu zabytkowych obiektów w prowincji Lalitpur;
- Renowacja Rang Bhumi Maidan w Janakpur.

10. Inne:

- Konstrukcja centrum konferencyjnego na 1000 osób w Birgunj;
- Szkolenie dla ponad 500 starszych urzędników administracji centralnej w Indiach, w zakresie poprawy umiejętności, począwszy od 2007;
- Liczba stypendiów na szkolenia i studia w Indiach dla obywateli Nepalu przekroczyła w 2006 roku liczbę dwóch tysięcy [Embassy of India, Kathmandu 2013].

Powyższy przegląd obecnie wdrażanych projektów pomocowych pokazuje zmianę, jaka nastąpiła począwszy od zimnowojennej pomocy gospodarczej do dnia dzisiejszego, w zakresie struktury, dominującego profilu projektów oraz wspieranych sektorów. W znacznej mierze Indie zrezygnowały z dużych projektów infrastrukturalnych oraz projektów prestiżowych na rzecz wspierania rozwoju społecznego i lokalnych wspólnot. O ile duże projekty infrastrukturalne są nadal obecne, w szczególności w sektorze budownictwa drogowego, to dostarczanie podstawowych usług dla ludności w zakresie ochrony zdrowia, mieszkalnictwa i edukacji stanowi działalność dominującą. Ze względu na swobodny przepływ osób pomiędzy krajami osobnym obszarem współpracy są kwestie bezpieczeństwa. Indie udzielają pomocy bilateralnej dla państwowego aparatu bezpieczeństwa w Nepalu, w zakresie rozwoju infrastruktury, modernizacji wyposażenia oraz oferują szkolenia dla pracowników odpowiednich służb.

4. Obszary krytyki działań pomocowych Indii w Nepalu

Indyjsko-nepalska współpraca na rzecz rozwoju, będąca najdłużej prowadzonym przez Indie programem zagranicznej pomocy gospodarczej, a przez długi okres także posiadającym największy budżet, spotyka się z krytyką zarówno po indyjskiej, jak i nepalskiej stronie. Nepalscy politycy oceniają indyjską politykę wobec swojego kraju jako paternalistyczną, a relacje pomiędzy krajami postrzegane są bardziej w kategoriach hegemon – protektorat niż jako partnerstwo równych. Konsekwencją takiego podejścia jest tłumaczenie wszelkich niepowodzeń po stronie nepalskiego rządu negatywnym wpływem Indii, i tym samym kreowanie negatywnego wizerunku Indii w nepalskim społeczeństwie [Mohan 2006]. Traktat z 1950 roku o przyjaźni pomiędzy krajami stanowi naturalny cel nepalskiej krytyki. Argumenty przeciw traktatowi opierają się na założeniu, że jest on z założenia hegemoniczny i uniemożliwia Nepalowi prowadzenie niezależnej polityki zagranicznej i obronności. Z drugiej strony, Indie wskazują, że traktat jest znacznie bardziej korzystny dla Nepalu niż dla Indii. Nayak [2010] zauważył, że traktat zawiera mechanizm rewizyjny, może zostać wypowiedziany z rocznym wyprzedzeniem przez dowolną ze stron. Jednakże do tej pory ani Indie, ani Nepal nie skorzystały z tej możliwości. W podobny spo-

sób wątpliwości ze strony nepalskiej komentowane są przez indyjskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych [Embassy of India, Kathmandu 2013], które wskazuje, że kolejne rządy w Nepalu podnosiły kwestię konieczności rewizji traktatu, jednakże do tej pory nie zostały przedstawione żadne konkretne propozycje ze strony nepalskiej.

Już w 1988 roku Upreti wyliczał problemy i potknięcia, na jakie natrafiają indyjskie programy pomocowe w Nepalu. Dotyczą one kwestii zarządzania projektami pomocowymi, niewłaściwych relacji między personelem indyjskim a nepalskim oraz trudności wynikających ze strukturalnych braków słabo rozwiniętej gospodarki nepalskiej.

Pomimo że sformułowane ponad 20 lat temu, spostrzeżenia i rekomendacje Upreti [1988] są w pełni adaptowalne do dzisiejszych warunków. Wskazał on, że istotnym obszarem krytyki ze strony Nepalu są znaczne opóźnienia w realizacji projektów. Przyczyną opóźnień są trudności w pozyskaniu zasobów koniecznych do realizacji projektów (siły roboczej, materiałów, urządzeń transportowych itp.), problemy z odpowiednią koordynacją pomiędzy poszczególnymi departamentami w ramach indyjskiego rządu (co powoduje opóźnienia w uruchamianiu środków czy też wysyłania ekspertów) oraz problemy z koordynacją pomiędzy odpowiednimi władzami w Indiach i w Nepalu.

Dodatkowo wskazał on na niegospodarność przy implementacji projektów i arogancką postawę indyjskich urzędników wobec swoich nepalskich partnerów. Inną przyczyną niepowodzeń projektów jest tradycyjny charakter nepalskiego społeczeństwa, niechętnego wprowadzaniu zmian. Konserwatywne podejście ludności wiejskiej oraz właścicieli ziemskich ogranicza możliwość prowadzenia projektów modernizacji rolnictwa. Upreti wini również Nepalczyków, którzy są podejrzliwie nastawieni wobec indyjskich programów pomocowych, postawa taka podsycana jest dodatkowo przez nepalskie media i polityków. Inną kwestią, na którą wskazuje Upreti, jest brak planowania strategicznego i długoterminowej orientacji na rozwój Nepalu wśród nepalskich elit, zorientowanych bardziej na konsumpcję i realizację własnych ambicji politycznych. Brak rzeczywistego zainteresowania nepalskiej elity rozwojem własnego kraju przekłada się na trudności w mobilizacji wewnętrznych zasobów, która powinny towarzyszyć indyjskiej pomocy.

Upreti zakończył swoją analizę rekomendacjami dla indyjskich programów pomocowych, które okazały się bardzo trafione. Rekomendacje te przewidywały między innymi uwzględnienie przez Indie nepalskich programów rozwoju gospodarczego, zamiast przyjmowania wyłącznie indyjskiego punktu widzenia na to, jakie projekty powinny być realizowane. Wskazał na konieczność realizacji w większym stopniu projektów o małej skali, w szczególności z zakresu rozwoju rolnictwa, oraz prowadzenie działań promujących indyjską pomoc w nepalskim społeczeństwie. Wprowadzenie w 2003 roku przez Indie w Nepalu programu małych projektów rozwojowych stanowi być może niezamierzoną odpowiedź na te rekomendacje i świadczy o ich słuszności.

5. Wnioski

Od początku realizacji indyjskiego programu pomocowego w Nepalu zaszły istotne zmiany w zakresie wielkości wsparcia, pozycji Nepalu w gronie biorców indyjskiej pomocy, wspieranych sektorów gospodarki oraz wykorzystywanych instrumentów pomocowych. Jako punkt odniesienia przyjąć można Bhutan, kraj o zbliżonych warunkowaniach ekonomicznych, politycznych i położeniu geograficznym oraz równie bliskich więzach kulturowych i historycznych z Indiami.

Od lat 50. XX w. można zauważyć przenoszenie środka ciężkości indyjskich programów pomocowych z Nepalu na rzecz Bhutanu. Procentowy udział Nepalu przy podziale środków indyjskiej pomocy obniżył się do poziomu 5–6%, pomimo nominalnego wzrostu przekazywanych funduszy, szczególnie po roku 2006. Na pierwszym miejscu wśród biorców indyjskiej pomocy znalazł się natomiast Bhutan. W przeciwieństwie do Nepalu, to niewielkie królestwo w Himalajach jest całkowicie zależne ekonomicznie od Indii, będących wyłącznym importerem podstawowego produktu eksportowego gospodarki Bhutanu – energii elektrycznej pochodzącej z hydroelektrowni. Nepal natomiast podejmuje próby uniezależnienia się od Indii poprzez intensyfikację współpracy gospodarczej z Chinami i Pakistanem oraz otrzymując pomoc również z innych źródeł, tj. z Wielkiej Brytanii, Stanów Zjednoczonych oraz Banku Światowego. Dodatkowo wzrost znaczenia maoistów w polityce nepalskiej negatywnie wpływa na relacje z Indiami, a społeczeństwo pozostaje nieufne wobec intencji działań pomocowych podejmowanych przez wielkiego sąsiada. Przekłada się to na klimat niesprzyjający intensyfikacji działań pomocowych w tym kraju.

Pomimo istniejących rozbieżności w zakresie wielkości środków pomocowych przekazywanych przez Indie do obu krajów istnieją również podobieństwa programów indyjskich w Nepalu i Bhutanie. W obu przypadkach początkowy nacisk na realizację projektów infrastrukturalnych, szczególnie z zakresu łączności i komunikacji drogowej, kolejowej i lotniczej, zostaje przeniesiony na realizację programów wsparcia obszarów wiejskich, rozwój zasobów osobowych, kadr administracji i mniej widocznych, ale potrzebnych programów wspierania edukacji i zdrowia. W obu krajach wprowadzono nowy instrument pomocowy, jakim są małe projekty rozwojowe, których celem jest możliwie bezpośrednie wspieranie lokalnych wspólnot. Istniejące duże projekty natury infrastrukturalnej są kontynuowane w obu krajach, jednakże w mniejszym zakresie, niż miało to miejsce w okresie zimnowojennym – w Nepalu wspierany jest przede wszystkim rozwój sieci drogowej, w Bhutanie natomiast sektor energetyczny. Dodatkowo Indie dostarczają do obu krajów bezpośredniego wsparcia budżetowego, jednak środki przekazywane do Bhutanu, gdzie klimat polityczny jest znacznie bardziej przyjazny dla Indii, są zdecydowanie wyższe.

Literatura

- Agrawal S., 2007, *Emerging aid donors: India*, [w:] *A Brave New World of 'Emerging', 'Non-DAC' Donors and their Differences from Traditional Donors*, ed. K. King, Norrag News, vol. 44, Norrag, Oslo, s. 43–45.
- BBC News, 2006, *India to give Nepal \$218m in aid*, 9 czerwca, BBC.
- Brautigam D., 2009, *The Dragon's Gift: The Real Story of China in Africa*, Oxford University Press, New York.
- Chanana D., 2009, *India as an emerging donor*, „Economic & Political Weekly”, XLIV(12), s. 11–14.
- Chaturvedi S., 2013, *India's development partnership: key policy shifts and institutional evolution*, „Cambridge Review of International Affairs”, 25(4), s. 557–577.
- Dharamdasani M.D., 1982, *India's Aid to Nepal: Nature and Quantum*, Banaras Hindu University, Varanasi.
- Embassy of India, Kathmandu, 2013, *About India-Nepal Relations*, Embassy of India, Kathmandu, Nepal.
- Embassy of India, Kathmandu, n.d., *Being Together Growing Together; India-Nepal Economic Cooperation: Six Decades of Development Partnership*, Embassy of India, Kathmandu, Nepal.
- GOI, 1997, *Budget 1997–98*. – GOI, 2013, *Budget 2013–14*, New Delhi: Ministry of Finance, Government of India.
- Haifang L., 2010, *China's development cooperation with Africa: historical and cultural perspectives*, [w:] *The Rise of China and India in Africa: Challenges, Opportunities and Critical Interventions* eds. F. Cheru, C. Obi, Zed Books, London–New York, s. 53–62.
- Jobelius M., 2007, *New Powers for Global Change? Challenges for the International Development Cooperation: The Case of India*, FES Briefing Paper No. 5, Friedrich-Ebert-Stiftung, Berlin.
- Kragelund P., 2010, *India's African Engagement*, ARI 10/2010, Real Instituto Elcano, Madrid.
- MEA, 1977, *Annual Report 1976–77*. – MEA, 2012, *Annual Report 2012–13*, Ministry of External Affairs, Government of India, New Delhi.
- Mohan C.R., 2006, *Nepal without strings*, „The Indian Express”, 6 czerwca.
- Nayak N., 2010, *India–Nepal Peace and Friendship Treaty (1950): Does it require revision?*, „Strategic Analysis”, no. 34(4), s. 579–593.
- Price G., 2004, *India's Aid Dynamics: From Recipient to Donor?* Asia Programme Working Paper, Chatham House, London.
- Trivedi R. (ed.), 2008, *India's Relations with Her Neighbours*, ISHA Books, Delhi.
- Upreti B.C., 1988, *Dynamics of Foreign Aid: A Case Study of Indian Aid to Nepal*, Printwell Publishers, Jaipur.
- Vohra C.D., 1980, *India's Aid Diplomacy in the Third World*, Vikas Publishing House PVT Ltd, New Delhi.
- Wenping H., 2010, *China's aid to Africa: policy evolution, characteristics and its role*, [w:] *Challenging the Aid Paradigm: Western Currents and Asian Alternatives*, ed. J.S. Sørensen, Palgrave Macmillan, New York, s. 138–165.
- Woods N., 2008, *Whose aid? Whose influence? China, emerging donors and the silent revolution in development assistance*, „International Affairs”, no. 84(6), s. 1205–1221.

STRUCTURAL CHANGES IN THE FIELD OF INDIA'S ECONOMIC AID FOR NEPAL

Summary: India's economic co-operation with Nepal, which development aid is an important element of, was originated in the early 1950s. Over the entire Cold War period, Nepal was a key partner for India's foreign assistance activities. India supported both infrastructure projects and establishment of modern institutions in Nepal. After ten years of long suspension of major foreign aid activities in the 1990s, massive intensification began in 2003, affecting largely all India's neighboring countries, including Nepal. However, the fact is the rejuvenated cooperation is nearly entirely different to the one during the Cold War period. The paper herein focuses on a change that occurred in terms of India's development cooperation with Nepal. It examines the scope and quantum of assistance provided, sectorial distribution and indicates criticism and accusation met by India's aid projects in Nepal.

Keywords: India, Nepal, development aid, economic cooperation.